
Zbornik za umetnostno zgodovino

Archives d'histoire de l'art

Art History Journal

Izhaja od / Publié depuis / Published Since 1921

Nova vrsta / Nouvelle série / New Series LVII–LVIII

Ljubljana 2021–2022

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO N.S. LVII–LVIII/2021–2022

Izdalo in založilo / Published by

SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO, LJUBLJANA
C/O FILOZOFSKA FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI
ODDELEK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO, AŠKERČEVA 2
SI – 1101 LJUBLJANA, SLOVENIJA

Uredniški odbor / Editorial Board

KATRA MEKE, glavna in odgovorna urednica / Editor in Chief
SAMO ŠTEFANAC, urednik tekoče številke / Editor of the Current Volume
NEŽA ČEBRON LIPOVEC, NATAŠA IVANOVIČ, MATEJ KLEMENČIČ,
FRANCI LAZARINI, HELENA SERAŽIN, KATARINA ŠMID, SAMO ŠTEFANAC

Mednarodni svetovalni odbor / International Advisory Board

LINDA BOREAN, FRANCESCO CAGLIOTI, NINA KUDIŠ, VLADIMIR MARKOVIČ,
INGEBORG SCHEMPER SPARHOLZ, CARL BRANDON STREHLKE

Tehnična urednica / Production Editor

SARA TURK MAROLT

Lektoriranje / Language Editing

NIKO HUDELJA (NEMŠČINA), KATJA KRIŽNIK JERAJ (SLOVENŠČINA),
JOSH ROCCHIO (ANGLEŠČINA)

Prevajalci povzetkov in sinopsisov / Translators for Summaries and Abstracts

MAJA LOZAR ŠTAMCAR, SAMO ŠTEFANAC, KATJA URŠIČ

Oblikovanje in postavitve / Design and Typesetting

STUDIOBOTAS

Tisk / Printing

TISKARNA KNJIGOVEZNICA RADOVLJICA

Naklada / Number of Copies Printed

300 IZVODOV

Indeksirano v / Indexed by

BHA, FRANCIS

© SLOVENSKO UMETNOSTNOZGODOVINSKO DRUŠTVO, 2022

ZA AVTORSKE PRAVICE REPRODUKCIJ ODGOVARJAJO AVTORJI OBJAVLJENIH
PRISPEVKOV.

ISSN 0351-224X

ZBORNİK ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO IZHAJA OB FINANČNI PODPORI
JAVNE AGENCIJE ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST REPUBLIKE SLOVENIJE

Kazalo / Contents

JANEZ HÖFLER	
Zbornik za umetnostno zgodovino – prvih sto let	11

RAZPRAVE IN ČLANKI / ESSAYS AND ARTICLES

KATARINA ŠMID	
Heracles and Alcestis in the Tomb in Šempeter.	19
An Atticising Provincial Relief	
<i>Herakles in Alkestida na šempetrski grobnici.</i>	
<i>Aticizirajoči provincialni relief</i>	

GUIDO TIGLER	
Un Sansone del Maestro di Artù	33
<i>Upodobitev Samsona »Arturjevega mojstra«</i>	

RENATA NOVAK KLEMENČIČ	
Nekaj novih izhodišč za rekonstrukcijo kopske romanske stolnice	45
<i>Reconsidering the Reconstruction of the Romanesque Cathedral in Koper</i>	

SARA TURK MAROLT	
Izgubljene, pozabljene in novo odkrite srednjeveške stenske poslikave iz nekdanje cerkve in samostana sv. Frančiška v Kopru	61
<i>Perduti, dimenticati e recentemente scoperti: gli affreschi medievali della chiesa e del convento di San Francesco a Capodistria</i>	

ANABELLE KRIŽNAR	
Avtorstvo stenskih poslikav, pripisanih Janezu Aquili, na osnovi materialne karakterizacije ometov in slikarskih tehnik	83
<i>Authorship of Wall Paintings Attributed to Johannes Aquila on the Basis of Material Characterization of Plasters and Painting Techniques</i>	

GAŠPER CERKOVNIK

Srednjeveška fragmenta Živega križa in Pohoda sv. Treh kraljev 95
v Topolšici: novoodkrito delo t. i. vojvodske delavnice
*Medieval Fragments of the Living Cross and Procession
of the Magi in Topolšica: a New Work by So-called "Ducal Workshop"*

MOJCA JENKO

Lepa Sočutna s Starih Svetih gorà nad Podsredo 107
v luči novejših spoznanj
*Das schöne Vesperbild von Stare Svete gore nad Podsredo
im Licht neuer Erkenntnisse*

KATARINA RICHTER

Poslikava starejše beljaške slikarske delavnice v cerkvi 121
sv. Doroteje v Žabnicah (Camporosso in Valcanale)
*Die Fresken der Älteren Villacher Werkstatt in der Kirche
der Heiligen Dorothea in Žabnice (Camporosso in Valcanale)*

NATAŠA GOLOB

Magister Briccius Preprost de Cilia in njegove knjige 137
Magister Briccius Preprost de Cilia and his Books

MIJA OTER GORENČIČ

Epitaf Jurija Ravbarja. Razrešena uganka nagrobne freske 155
s konca 15. stoletja v stiški cerkvi
*Georg Rauber's Epitaph. The Mystery of the Late 15th-Century
Painted Epitaph in the Stična Cistercian Church Solved*

ALESSANDRO QUINZI

Correggio, Schongauer e i dipinti per la Cappella Del Bono 169
Correggio, Schongauer in slike za kapelo Del Bono

UROŠ LUBEJ

Slikar Joannes Almenak (Antwerpen ?, ok. 1640/45–po 1684) 181
The Painter Joannes Almenak
(Antwerpen ?, ca. 1640/45 – after 1684)

ENRICO LUCCHESI

Un disegno americano di Pietro Liberi per il duomo di Lubiana 199
Risba Pietra Liberi za ljubljansko stolnico v Ameriki

MONIKA OSVALD

Giovanni Pacassi starejši († 1697) in veliki oltar v Marijini cerkvi 211
na Sveti Gori pri Gorici (pred 1686)
Giovanni Pacassi il Vecchio († 1697) e l'altar maggiore
nel Santuario mariano di Monte Santo di Gorizia (prima del 1686)

STEFANO ALOISI

Considerazioni su di alcune sculture in Friuli 225
ascritte a Giovanni Bonazza
Razmišljanja o nekaterih skulpturah v Furlaniji,
pripisanih Giovanniju Bonazzi

PAOLO GOI

Per Bernardo Tabacco 239
Predlog za Bernarda Tabacca

BLAŽ KORPNIK

Nekaj novosti o kiparju Gregorju Božiču 253
New Findings on the Sculptor Gregor Božič

METODA KEMPERL

Kanoniška hiša Ciril-Methodov trg 6 in arhitekt Candido Zulliani 267
The Chapterhouse at Ciril-Methodov Trg 6 and the Architect Candido
Zulliani

POLONA VIDMAR
Portret Franca Antona grofa Schrattenbacha (1712–1783) 287
v Oaxaci
*The Portrait of Franz Anton Count Schrattenbach (1712–1783)
in Oaxaca*

MARJETA CIGLENEČKI
Avguštin Stegenšek – fotograf 303
Avguštin Stegenšek – Photographer

FRANCI LAZARINI
Nekdanje evangeličansko župnišče v Radljah ob Dravi – 323
neznano zgodnje delo Otta Bartninga
*Former Evangelical Parson's House in Radlje ob Dravi –
Unknown Early Work by Otto Bartning*

KATJA MAHNIČ
Steletovo poročilo o varstvu spomenikov v prvem Zborniku 337
za umetnostno zgodovino
*Stelè's Report on Monument Protection in the First Volume
of Zbornik za umetnostno zgodovino*

MAJA LOZAR ŠTAMCAR
Mladi Gojmir Anton Kos in srednjeevropsko oblikovanje 351
pohištva v drugem in tretjem desetletju dvajsetega stoletja
*The Formative Years of Gojmir Anton Kos and the Central
European Furniture Design Developments of the 1910s and 1920s*

LUCA CABURLOTTO
La Slovenia nei manifesti del Museo nazionale collezione 369
Salce di Treviso
Slovenija na plakatih zbirke Salce v Museo nazionale v Trevisu

ŠPELA GROŠELJ

Hagija Sofija – model za klasične osmanske in sodobne
turške mošeje? Primer nove mošeje na trgu Taksim

389

*Hagia Sophia as Model for the Classical Ottoman
and a Possible Model for Contemporary Turkish Mosques?
An Example of the New Mosque on the Taksim Square*

Epitaf Jurija Ravbarja. Razrešena uganka nagrobne freske s konca 15. stoletja v stiški cerkvi

MIJA OTER GORENČIČ

Leta 1927 je France Stelè v rubriki Varstvo spomenikov v *Zborniku za umetnostno zgodovino* objavil, da so med obnovo notranjščine cistercijske cerkve v Stični pod pevskim korom, ko so odstranili vzdane nagrobnike, odkrili »na ometu prvotnih, sedaj zazidanih slopov na levi strani ostanek ornamentalne slikarije, izvršene na belež, obstoječe iz neskončnega vzorca dotikajočih se krogov, na desni pa v fresko tehniki izvršeno nagrobno sliko, ki jo deloma pokrivata pilaster in obok kora.«¹ Zasnovano nagrobne freske je opisal kot »čisto renesansko dekorativno arhitekturo, obstoječo spodaj iz masivnega podstavka, katerega prednja ploskev je uokvirjena in nosi trivrsten napis. Na podstavku je stal na vsaki strani en renesansko ornamentiran, štirioglat steber; oba pa sta nosila na vrhu, kakor se zdi, tipično renesansko zaokroženo atiko, v katere desnem kotu je ohranjen ogrski grb.«² Za identifikacijo pokojnika, ki mu je bila poslikava posvečena, je ključen sledeči Steletov opis: »V ti arhitekturi se je nahajal na modrem polju naslikan, stoječ ščit z grbom, na ščitu pa šlem, od katerega se je razvijalo na strani značilno poznogotsko listovje. Na grbu je bila naslikana v svojo desno obrnjena živalska glava z rogovi in ušesi, iz katerih šviga ogenj.«³ Domneval je, da je bila to bikova glava, in dodal še čitljivi del napisa v gotski minuskuli: »VNSERS LIEBEN HERRN 14 82 IARE // ... STARB DER EDEL VEST JORG ... ALHIE BEGRABEN DEM GOTT GENAD.«⁴ Objavi je dodal tudi prepisa dveh čitljivih napisov (grafitov) v ometu spodnjega dela freske,⁵ vprašanju, komu je freska namenjena, pa se ni posvetil.

¹ France STELÈ, Varstvo spomenikov, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, VII, 1927, p. 178.

² STELÈ 1927, cit. n. 1, pp. 178–179.

³ STELÈ 1927, cit. n. 1, p. 179.

⁴ STELÈ 1927, cit. n. 1, p. 179.

⁵ STELÈ 1927, cit. n. 1, p. 179. Cf. Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta (ZRC SAZU, UIFS), terenski zapiski Franceta Steleta, XXXVIII, 13. 8. 1927, fol. 54v–55v; ZRC SAZU, UIFS, terenski zapiski Franceta Steleta, LXXXI, 21. 8. 1927, fol. 13r; ZRC SAZU, UIFS, terenski zapiski Franceta Steleta, CXXVI, 18. 3. 1937, p. 9v.

Nagrobna freska, zagotovo pripadajoča samostanskemu dobrotniku, se ponša z renesančno zasnovanima ornamentiranima pravokotnima pilastroma (danes viden le eden) na pravokotnem podstavku z napisom, renesančno kasetirano luneto z ogrskim grbom in bogatim razvejanim listovjem, ki se razrašča ob grbovnem ščitu v perspektivno poglobljenem osrednjem polju (sl. 1). Leta 2001 je Janez Höfler zapisal, da je freska edino znano znamenje sodobne italijanske renesanse v slovenskem zaledju iz tega zgodnjega časa, a da je vprašljivo, če si ga lahko razložimo z neposrednim italijanskim vplivom.⁶ Janez Höfler je na podlagi ogrskega grba menil, da je bil pokojni, ki je svoje poslednje mesto dobil v redovni cerkvi, bržkone iz skupine domačih plemičev, ki so med boji s cesarjem Friderikom III. prestopili na stran kralja Matije Korvina. Na njegovem dvoru je tudi zaradi njegove žene Beatrice Neapeljske cvetela italijanska renesansa. Družina umrlega naj bi tako za stiško nagrobno fresko spodbude dobila prav s te strani.⁷

Edini poskus identifikacije umrlega, za katerega je bil naslikan epitaf na južnem slopu glavne ladje pod pevsko emporo, je doslej podal pater Maver Grebenc, ki je leta 1983 zapisal, da je bil pokojni komandant hrvaške mejne straže Jörg von Grätz⁸ oziroma Jurij iz Gracarjevega turna.⁹ Na danes komaj še čitljivem napisu beremo sicer le o gospodu »Jorgu«, umrlem leta 1482. Med zadnjimi študijami srednjeveških stenskih poslikav v stiškem samostanu je bilo odkrito, za koga je bila freska naslikana. Rezultate te raziskave, ki sem jo opravila podpisana, predstavljam v nadaljevanju tega prispevka.

France Stelè je ob odkritju zapisal, da je bila v osrednjem grbu upodobljena bikova glava z rogovi in ušesi, iz katerih šviga ogenj. Prav takšen grb je imela rodbina Ravbar,¹⁰ ki je bila s Stično tesno povezana in je v neposredni bližini samostana imela tudi svoje posesti. Kakšen je bil njihov grb konec 15. oziroma v začetku 16. stoletja, lahko vidimo na plošči, izdelani za Gregorja Ravbarja von Plankensteina. Plošča je vzdana nad portalom glavne stavbe na zgornjem dvorišču gradu Krumau

⁶ Janez HÖFLER, *Srednjeveške freske v Sloveniji, 3: Okolica Ljubljane z Notranjsko, Dolenjsko in Belo krajino*, Ljubljana 2001, p. 168.

⁷ HÖFLER 2001, cit. n. 6, p. 168. Marijan ZADNIKAR, *Stična. Znamenitosti najstarejšega slovenskega samostana*, Ljubljana 1990, p. 85, omenja le, da gre za edini primer slogovno čiste renesančne slikarije v Sloveniji, in navaja napis, ki ga je objavil France Stelè. Enako Marijan ZADNIKAR, *Samostan Stična in njegove znamenitosti*, Ljubljana 2001, p. 96.

⁸ Maver GREBENC, *Dokumentirana Stična. Zgodovinska osvetlitev samostanskih stavb, Meddobje, XIX, 1983, p. 238.*

⁹ GREBENC 1983, cit. n. 8, p. 260.

¹⁰ Cf. Géza CSERGHEÖ DE NEMES-TACSKÁND, *Wappenbuch des Adels von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone*, 22–28, Nürnberg 1891–1892, p. 537, fig. 386.

1. Nagrobna freska za Jurija Ravbarja. Stična, cistercijanska cerkev

am Kamp, ki je slabih 30 kilometrov oddaljen od cistercijanskega samostana Zwettl (sl. 2). Gospodstvo Krumau v Spodnji Avstriji so med letoma 1470 in 1484 v zameno za 1500 goldinarjev, posojenih cesarju Frideriku III., uživali celo Turjaški,¹¹ ki so v stiškem samostanu imeli celo svojo grobno kapelo. Na plošči je v zgornjem delu napis »Gregor Rawber Die / Zeit Her Zv Krvmbn / aw hat Disen Stokh Paven Lase Anno 1522«,¹² v spodnjem delu pa je v polkrožno zaključenem osrednjem poglavljenem polju med listovjem izklesan rodbinski grb. Ko ga primerjamo s stiškim, prepoznamo več sorodnosti. Prva je že edini ohranjeni detajl na grbu v Stični, in sicer ozka »razpoka«, iznad katere se je dvigal prednji del telesa grbovne živali. Tudi na grbu, ohranjenem v Avstriji, je prav ta »odprtina« izrazito poudarjena. S primerjavo prepoznamo v Stični tudi nekoliko nerodno naslikan kratek temno rdeč plamen iz ušes, ki se spet povsem ujema s tistim na plošči. Še več, s primerjavo prepoznamo še, da je bila tudi v Stični, tako kot je to dobro ohranjeno na kamniti plošči, nad ščitkom še enkrat upodobljena grbovna žival, ki se je od one na grbovnem ščitku razlikovala ravno v spodnjem delu, ki je v Stični prav tako ohranjen. Izhajala je namreč iz nizkega nastavka, sorodnega kroni. V Stični lahko povsem na vrhu prepoznamo še delček temnordečega plamena, ki je zgornji živali vel iz ušesa. Opazimo lahko tudi natančno ujemanje v postavitvi, saj sta tako v Stični kakor tudi v Krumauu am Kamp ščitka postavljena rahlo proti levi in ne naravnost oziroma povsem v osi. Brat Gregorja Ravbarja, ki ga omenja plošča, je bil Jörg (Georg oziroma Jurij) Ravbar, ki je tedaj živel na Koroškem in na Štajerskem,¹³ kar kaže na prisotnost imena Jörg v tej rodbini v prvi polovici 16. stoletja in hkrati opominja na srednjeveško tradicijo tega imena v rodbini. Ime Jurij Ravbar je v srednjeveških pisnih virih dejansko izpričano. Še več, njegovo omembo najdemo prav v zvezi z gradom, lociranim nedaleč od stiške cisterce. Leta 1458 je namreč cesar Friderik III. Jörgu oziroma Juriju mlajšemu Ravbarju podelil v fevd grad Weineck,¹⁴ torej

¹¹ Cf. Joseph CHMEL, *Regesta chronologico-diplomatica Friderici III. Romanorum imperatoris (regis IV). Auszug aus den im k. k. geheimen Haus-, Hof- und Staats-Archiv zu Wien sich befindenden Reichsregistraturbüchern vom Jahre 1440–1493. Zweite Abteilung vom Jahre 1452 (März) bis 1493*, Wien 1859, no. 7709; Andrej KOMAC, Vzpon Turjaških v srednjem veku, *Zgodovinski časopis*, LIV, 2000, p. 47; Miha PREINFALK, *Auerspergi. Po sledih mogočnega tura*, Ljubljana 2005 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 4), pp. 75, 304; *Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493) nach Archiven und Bibliotheken geordnet. 27: Die Urkunden und Briefe des Österreichischen Staatsarchivs in Wien, Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Allgemeine Urkundenreihe, Familienurkunden und Abschriftensammlungen 1470–1475* (edd. Sonja Dünnebeil – Daniel Luger), Wien – Köln – Weimar 2012, no. 47.

¹² Andreas ZAJIC, *Die Inschriften des Politischen Bezirks Krems*, Wien 2008 (Die Deutschen Inschriften, LXXII. Wiener Reihe, III/3), cat. 177.

¹³ ZAJIC 2008, cit. n. 12, cat. 177.

¹⁴ Carl SCHMUTZ, *Historisch-topographisches Lexicon von Steyermark*, 3, Gratz 1822, p. 285.

Kravjek, v neposredni bližini Stične oziroma Muljave. Jurij mlajši Ravbar je grad Kravjek dobil sicer že leta 1455 od zadnjega grofa Celjskega,¹⁵ kar je nato Friderik III. potrdil leta 1458. Iz fevdne podelitve grofa Ulrika II. Celjskega izvemo še, da je grof Herman II. Celjski grad Kravjek podelil že Jurijevemu očetu Frideriku Ravbarju in njegovi ženi Ani, in sicer 31. maja 1433.¹⁶

Ker so bili gospodje s Kravjeka, torej Ravbarji, pokopani med drugim tudi v Stični in bili s samostanom tudi sicer precej tesno povezani,¹⁷ menim, da je bila nagrobna freska naslikana za Jörga oziroma Jurija Ravbarja. Iz rodovnega debela Ravbarjev iz 18. stoletja, ohranjenega v Arhivu Republike Slovenije, izvemo, da je bil Jurij, ki mu je cesar Friderik III. podelil Kravjek, poročen z Magdaleno, hčerjo Mateja Zellenbergerja s Krumperka.¹⁸ 24. januarja 1463 se Jurijeva žena omenja že kot vdova,¹⁹ ki se je leta 1464 poročila z Nikolajem Abprecherjem.²⁰ Vprašanje, ki se na tem mestu odpira, je, za katerega Jurija Ravbarja v Stični torej gre. Menim, da se na »stiškega« Jurija Ravbarja nanaša listina iz leta 1495, s katero je Herman Ravbar stiškemu opatu daroval desetino od desetih kmetij za opravljanje aniverzarija za svojega umrlega brata Jurija.²¹ Na omenjenem rodovnem debelu zaman iščemo tako Jurija kakor tudi njegovega brata Hermana, kar priča o njegovi nenatančnosti. Po drugi strani Schönlebnova *Genealogija* omenja tako Hermana kakor tudi Jurija. Izvemo, da sta bila brata in sta umrla pred 1495.²² Glede na podatek o darovnici iz leta 1495 je moral Herman Ravbar umreti ali pozneje tega leta ali v naslednjih letih, kar kaže na to, da tudi Schönlebnova *Genealogija* ni povsem natančna. Kot ugotavlja Boris Golec, si obstoječe genealogije Ravbarjev deloma nasprotujejo in zlasti

¹⁵ Arhiv Republike Slovenije (ARS), SI_AS 1073, Zbirka rokopisov, I–3r, fol. 30v.

¹⁶ Ema UMEK, *Erbergi in Dolski arhiv*, 2, Ljubljana 1992, p. 466, no. XXI. Cf. Ivan STOPAR, *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. 2/3: Dolenjska. Porečje Temenice in Mirne*, Ljubljana 2002, p. 31.

¹⁷ O stikih gospodov s Kravjeka s stiškim samostanom v srednjem in novem veku Jože MLINARIČ, *Stiška opatija 1136–1784*, Ljubljana 1995, pp. 95, 115, 117, 236, 281, 306, 512, 641, 676, 810, spec. pp. 106, 108, 109, 113.

¹⁸ ARS, SI_AS 1075, šk. 6, no. 210, Rauber zum Weineck Freyherren (rodovno deblo).

¹⁹ ARS, SI_AS 1063, Zbirka listin, 1463 I 24.

²⁰ ARS, SI_AS 1075, šk. 6, no. 210, Rauber zum Weineck Freyherren (rodovno deblo). Cf. ARS, SI_AS 1073, I/44r, p. 142.

²¹ Cf. ARS, SI_AS 1073_402_148r, p. 90; Jože Maver GREBENC, *Gospodarska ustanovitev Stične ali njena dotacija leta 1135*, Stična 1973, no. 341; MLINARIČ 1995, cit. n. 17, p. 248. Pridevek »s Kravjeka« (»Herman Rauber s Kravjeka«), ki ga najdemo pri Grebencu, je bržkone njegov dodatek, saj je bil grad Kravjek od leta 1478 v rokah Baltazarja, sina Jurija mlajšega, in nato njegovih naslednikov.

²² ARS, SI_AS 1073, I/42r, p. 579. Za opozorilo na ta rokopis se najlepše zahvaljujem dr. Borisu Golcu.

pri starejših generacijah, ki so relevantne v našem kontekstu, ne dajejo zanesljivih podatkov o stopnji sorodstva med posameznimi člani rodbine.²³ Po izdelavi nove genealogije²⁴ se je izkazalo, da se v srednjeveških virih dejansko sočasno pojavljata Jurij s pridevkom mlajši, ki mu je Friderik III. podelil Kravjek, in še neki Jurij, kar kaže na to, da sta v sredini 15. stoletja na Kranjskem živela dva Jurija Ravbarja. V avstrijski deželno knežji fevdni knjigi se v letih 1444/46 omenjata »Jörg Rawber [...] vnd Herman sein bruder«, hkrati pa tudi, na drugem mestu in neodvisno od teh dveh, »Fridreich Rawber«,²⁵ kar kaže na to, da Friderik ni bil Jurijev in Hermanov oče. Okoli leta 1449 se v isti fevdni knjigi omenja tudi »Jorg Rauber der Junger«, ki so mu bili podeljeni isti fevdi kot nekaj let prej Frideriku.²⁶ Slednji je bil torej oče Jurija mlajšega, kar je eksplicitno navedeno tudi v fevdni knjigi grofov Celjskih za leto 1455.²⁷ Nadaljnje zgodovinske raziskave se bodo morale usmeriti zlasti v raziskavo življenja Jurija Ravbarja, ki je zaenkrat v precejšnji meri neznano.²⁸

Poskusimo razložiti še grb ogrskega kraljestva v luneti. Najprej lahko ugotovimo, da je bilo v luneti prvotno naslikanih več grbov, ki pa niso več ohranjeni. Danes so v desnem kotu prepoznavni le grb ogrskega kraljestva in fragmenti grbovosca. Po mojem mnenju moramo grbe razumeti v smislu izražanja pripadnosti ne Matiji Korvinu, marveč cesarju Frideriku III. Z dne 29. maja 1460 je namreč v Arhivu Slovenije ohranjena listina, namenjena »Vnserm getrewn Jorgen Rauber«. V njej cesar Friderik III. naroča Juriju Ravbarju, naj bo s svojimi konjeniki in pešci pripravljen priti cesarju na pomoč pri obrambi miru ljudem in deželi, kar je pisal tudi drugim deželanom.²⁹ Na katerega Jurija se ta listina nanaša, zaenkrat ni mogoče ugotoviti, vendar pa ravno dejstvo, da se Jurij, ki je imel v rokah grad Kravjek,

²³ Boris GOLEC, *Valvasor. Njegove korenine in potomstvo do danes*, Ljubljana 2016 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 13), p. 125.

²⁴ Za sestavo novega rodovnega debla Ravbarjev se najlepše zahvaljujem dr. Mihi Kosiju.

²⁵ Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien (HHStA), Hs. W 724, fol. 227r.

²⁶ HHStA, Hs. W 724, fol. 252v.

²⁷ ARS, SI_AS 1073, Zbirka rokopisov, I–3r, fol. 30v.

²⁸ Nova spoznanja bo zagotovo prinesla napovedana objava članka Daniela Lugerja z naslovom *Die Krainer Familie Ravbar/Rauber und ihr Wirkungsbereich im ausgehenden Mittelalter*, ki naj bi izšel v letu 2022.

²⁹ ARS, SI_AS 1063, Nr. 682. Cf. *Regesten Kaiser Friedrichs III. 1440–1493. 29. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken der Republik Slowenien. 1: Die staatlichen, kommunalen und kirchlichen Archive in der Stadt Laibach/Ljubljana* (edd. Joachim Kemper et al.), Wien – Köln – Weimar 2014, no. 85.

2. Grbovna napisna plošča o gradbenem posegu Gregorja Ravbarja von Plankensteina. Grad Krumau am Kamp

vedno omenja s pridevkom mlajši,³⁰ kaže na to, da bi se ta listina lahko nanašala na »stiškega« Jurija. S cesarjem Friderikom III. je bilo povezanih tudi več drugih članov rodbine Ravbar. Nikolaj starejši in Gašper Ravbar, ki sta bila bratranca Hermana in njegovega brata Jurija, sta bila celo cesarska glavarja.³¹ Nikolaj starejši Ravbar je bil leta 1477 postavljen za glavarja Trsta, med letoma 1478 in 1482 pa je bil še glavar Pazinske grofije. Njegov brat Gašper je bil od začetka leta 1483 tržaški glavar, med letoma 1483 in 1486 glavar Trsta, Pazinske grofije in Reke, v letih 1486–1487 glavar Postojne, Pazina in Reke, od leta 1487 Postojne in Reke, od leta 1489 do leta 1494 Postojne, Devina in Reke, leta 1494 Postojne, Devina, Trsta in

³⁰ Cf. e. g. tudi listini, s katerima je Jurij mlajši Ravbar prodal delež od svoje dediščine v prosti lasti bratovščini sv. Trojice v kapeli sv. Antona v Novem mestu oziroma ji izdal zadolžnico: France BARAGA, *Kapiteljski arhiv Novo mesto. Regesti listin in popis gradiva*, Ljubljana 1992 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 17), pp. 74, 81, no. 66, 88.

³¹ Cf. Paul-Joachim HEINIG, *Kaiser Friedrich III. 1440–1493. Hof, Regierung und Politik*, 1, Köln – Weimar – Wien 1997, p. 474, n. 1528.

Reke oziroma Postojne, Trsta in Reke ter od leta 1495 Postojne in Trsta.³² Ne nazadnje je s habsburškim dvorom nato tesno povezan ostal tudi drugi ljubljanski škof Krištof Ravbar (1478–1536), ki je zveze z dvorom dobil preko svojega očeta Nikolaja starejšega in se je šolal v Trstu in Padovi.³³ Glavar v Trstu je bil tudi Nikolaj mlajši Ravbar.³⁴ Zgodnje renesančne vplive na stiški freski bi lahko pripisali prav tesnim vezem Ravbarjev z italijanskim prostorom. Menim torej, da pojav ogrskega grba na nagrobni freski lahko razložimo v povezavi s cesarjem in ne ogrskim kraljem. Med napetostmi med ogrskim kraljem Matijem Korvinom in cesarjem Friderikom III. so bili Ravbarji, kot sledi iz ohranjenih arhivskih virov, na cesarjevi strani. Dne 19. julija 1463 je bil v Dunajskem Novem mestu sklenjen mir, s katerim je cesar Friderik III. Matijo Korvina priznal za ogrskega kralja, hkrati pa je bilo dogovorjeno, da se za ogrskega kralja sme titulirati tudi Friderik.³⁵ Posledično je Friderik na svojih pečatih uporabljal tudi ogrski grb, ki ga je imel upodobljenega tudi na svojem nadvojvodskem pečatu, na katerem so na verso strani desno ob njegovi podobi grb z dvoglavim cesarskim orlom, staroavstrijski grb ter grba Štajerske in Kranjske, levo ob njem pa staroogrski grb ter grbi Avstrije, Koroške in Slovenske marke.³⁶ Tudi v luneti stiške freske je prostora za večje število grbov, ob čemer izstopa, da je ogrski, edini ohranjeni, na heraldično manj pomembni, to je levi strani.

Istega leta kot stiški Jurij, 1482, je umrl tudi Nikolaj starejši Ravbar. Njegova nagrobna plošča pred oltarjem Mariji posvečene kapele v avguštinskem samostanu na Reki, imenovane tudi Ravbarjeva kapela, je bila izklesana po naročilu njegovega brata, reškega glavarja Gašperja Ravbarja. Na plošči, ki je danes sekundarno vzdana v zahodnem traktu križnega hodnika reškega samostana, je izklesana celopostavna podoba umrlega v naravni velikosti, v viteški opremi in s pripadajočim grbom (sl. 3). Ta prav tako potrjuje pravilnost identifikacije rodbine pokojnega

³² Cf. Miha KOSI, *Spopad za prehode proti Jadranu in nastanek »dežele Kras«*. *Vojaška in politična zgodovina Krasa od 12. do 16. stoletja*, Ljubljana 2018, pp. 185–186.

³³ Cf. Maks MIKLAVČIČ, s. v. Ravbar, Krištof, *Slovenski biografski leksikon*, III/9, Ljubljana 1960, pp. 37–39; France Martin DOLINAR, Ljubljanski škofje, *Upodobitve ljubljanskih škofov* (ed. Ana Lavrič), Ljubljana 2007, pp. 1–16. Za osnovne podatke o rodbini Ravbar cf. Božo OTOREPEC, s. v. Ravbar, *Enciklopedija Slovenije*, X, Ljubljana 1996, p. 96 (z nadaljnjo literaturo); Branko REISP, *Gradovi dežele Kranjske*, Ljubljana 1998, pp. 96–100; STOPAR 2002, cit. n. 16, p. 32; Andrej NARED, *Dežela – knez – stanovi. Oblikovanje kranjskih deželnih stanov in zborov do leta 1518*, Ljubljana 2009 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 7), pp. 162–163.

³⁴ KOSI 2018, cit. n. 32, pp. 151, 152, 218, passim.

³⁵ Heinrich KOLLER, *Kaiser Friedrich III.*, Darmstadt 2005 (Gestalten des Mittelalters und der Renaissance), p. 157.

³⁶ Otto POSSE, *Die Siegel der deutschen Kaiser und Könige von 751 bis 1913*, 5, Dresden 1913, pp. 52–53.

3. Nagrobna plošča
za Nikolaja starejšega
Ravbarja. Reka, avguštinski
samostan, križni hodnik

Jurija, za katerega je bila naslikana nagrobna freska v stiški cerkvi. Začetek gradnje reške kapele se postavlja v čas okoli leta 1485,³⁷ marmorna plošča pa je bila izklesana domnevno konec 15. ali verjetneje šele v začetku 16. stoletja,³⁸ in sicer še v povsem poznogotski tradiciji viteških nagrobnikov salzburško-bavarskega kroga, hkrati pa v napisu že z opustitvijo gotske minuskule, kar se pripisuje vplivu italijanske renesanse.³⁹ Ob tem se odpira vprašanje časa nastanka stiške nagrobne freske, saj bi bila ta lahko naslikana tudi kakšno leto pozneje kot leta 1482 s strani mlajših pripadnikov te rodbine v spomin na umrlega, najverjetneje pa še pred smrtjo Friderika III. 19. avgusta 1493. Kot ravno na primeru reškega nagrobnika Nikolaja Ravbarja opominja Ivan Braut, časovni razmak med smrtjo in izdelavo nagrobne plošče ni neobičajen pojav.⁴⁰ Renesančna zasnova stiške freske je bila – tudi če je nastala nekaj let po 1482 – še vedno izjemno kakovostna in napredna priča novoprihajajočega umetnostnega obdobja v slovenskem prostoru.

Viri ilustracij: ZRC SAZU, UIFS, foto: Andrej Furlan (1); arhiv ZRC SAZU, UIFS (2); Rijeka, Konservatorski oddelek, foto: Damir Krizmanić (3)

³⁷ Cf. Luigi Maria TORCOLETTI, *La chiesa e il convento degli agostiniani di Fiume*, Fiume 1944, p. 41; Ivan BRAUT, Nadgrobne ploče i natpisi u kamenu iz bivšeg augustinskog samostana sv. Jeronima u Rijeci, *Sedam stoljeća augustinskog samostana u Rijeci. Elaborat I*, Rijeka 2014, p. 44; Željko BISTROVIĆ, *Kastavska slikarska škola. Problemi geneze i stila*, Zadar 2017 (doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru, tipkopis), pp. 142–143; Marijan BRADANOVIĆ, Nekoliko primjera baštine kasnoga srednjovjekovlja Rijeke i Kvarnera za profesora Vežića, *Ars Adriatica*, VII, 2017, p. 121. Za posredovanje elaborata iz leta 2014 se najlepše zahvaljujem dr. Željku Bistroviću.

³⁸ BRAUT 2014, cit. n. 37, pp. 43, 47 (s starejšo literaturo).

³⁹ O tem BRAUT 2014, cit. n. 37, pp. 46–47.

⁴⁰ BRAUT 2014, cit. n. 37, pp. 45–46. Članek je nastal v okviru raziskovalnega projekta *Transformacije – iz materialnega v virtualno. Digitalni korpus stenskega slikarstva – nove razsežnosti raziskav srednjeveške umetnosti v Sloveniji* (J6-2587) in raziskovalnega programa *Umetnost na Slovenskem v stičišču kultur* (P6-0061), ki ju iz državnega proračuna sofinancira Agencija Republike Slovenije za raziskovalno dejavnost.

Georg Rauber's Epitaph. The Mystery of the Late 15th-Century Painted Epitaph in the Stična Cistercian Church Solved

SUMMARY

The paper at hand discusses the Early Renaissance epitaph, painted on the pier between the main nave and the southern nave under the choir loft of the Cistercian church in Stična in Lower Carniola. At the time of its discovery in 1927, France Stelè wrote that an animal head turned towards its right, with horns and fire coming out of its ears, was painted in the central field of the now only partially preserved fresco. He assumed it was a bull's head and transcribed the still legible part of the inscription in Gothic minuscule: "VNSERS LIEBEN HERRN 14 82 IARE // ... STARB DER EDEL VEST JORG ... ALHIE BEGRABEN DEM GOTT GENAD." During her research on the fresco, the author of the present article discovered for whom it had been painted.

The Ravbar family, which was closely connected with Stična and owned estates in the monastery's immediate vicinity, had a coat of arms precisely like the one described by France Stelè. This identification is also verified by the comparison with the heraldic plaque of Gregor Rauber of Plankenstein from the Krumau am Kamp Castle in Lower Austria. The article demonstrates that the fresco was painted for Georg Rauber. In the middle of the 15th century, two people with the same name appear in the documentary sources in Carniola, namely Georg Rauber (Jurij Ravbar) and Georg Rauber Jr. (Jurij Ravbar ml.). The charter of 1495, by which Hermann Rauber donated to the abbot of Stična a tithing of ten farms for an anniversary mass for his deceased brother Georg, most probably refers to the Georg for whom the fresco was painted.

In her article, the author also focuses on the coat of arms of the Kingdom of Hungary, painted in the fresco lunette. In the literature to date, the old Hungarian coat of arms has been interpreted as an expression of allegiance to Matthias Corvinus, whom the deceased supposedly supported. On the contrary, the author ascertains that the lunette originally contained depictions of several coats of arms and interprets the old Hungarian coat of arms as an expression of allegiance to Emperor Frederick III instead. The Archives of the Republic of Slovenia keep a deed intended for "Vnserm getrewn Jorgen Rauber", dated 29 May 1460. In it, Emperor Frederick III instructed Georg Rauber to be ready to come to the Emperor's aid with his horsemen and foot soldiers to defend the peace of the people and the province. He required the same of the other landlords. The other members of the Rauber family also maintained connections with the Emperor. On 19 July 1463, a peace treaty was signed in Wiener Neustadt, whereby Emperor Frederick III recognized Matthias Corvinus as the King of Hungary. At the same time, it was agreed that Frederick could be titled King of Hungary as well. Consequently, Frederick also used the old Hungarian coat of arms on his seals. That coat of arms was also depicted on his archducal seal, which, to the right of his image on the verso side, bears the coat of arms with the double-headed imperial eagle, the Old

Austrian coat of arms, and the coats of arms of Styria and Carniola. Meanwhile, to the left of his image, the old Hungarian coat of arms and the coats of arms of Austria, Carinthia, and Windic March are displayed. Similarly, the fresco lunette in Stična also has room for several coats of arms. What is also notable is that the old Hungarian coat of arms, which is the only one preserved, is placed on the heraldically less important side, i.e. to the left.

In the same year as Georg – in 1482 – his cousin Nicholas Rauber Sr. died as well. His high-quality tombstone in front of the altar of the chapel dedicated to the Virgin Mary – the so-called Rauber Chapel in the Augustinian Monastery in Rijeka – was commissioned by his brother, Rijeka's captain Gaspar Rauber. The marble slab was probably carved at the end of the 15th century, or even more likely as late as at the beginning of the 16th century, still in the purely late Gothic tradition of the knights' tombstones of the Salzburg-Bavarian circle. However, the inscription had already abandoned Gothic minuscule, which is attributed to the influence of the Italian Renaissance. This raises the question of when the epitaph in Stična was created, as it could also have been commissioned somewhat later than 1482 by the younger members of the family in memory of the deceased, but almost certainly before the death of Frederick III on 19 August 1493. Even if it was painted a few years after 1482, the exceptionally high-quality Stična epitaph is a progressive testimony to the coming Renaissance in Slovenian lands.

Sinopsisi / Abstracts

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katarina ŠMID, Herakles in Alkestida na šempetrski grobnici. Aticizirajoči provincialni relief

Ključne besede: Herakles, Alkestida, Šempeter v Savinjski dolini, rimska doba, Vindonij, poliklejtovsko kiparstvo, klasicizem

Prispevek obravnava upodobitev Herakla in Alkestide na Vindonijevi grobnici na rimski nekropoli v Šempetru v Savinjski dolini. Četudi motiv relativno pogosto nastopa v rimski dobi in ga v lepem številu zasledimo v donavskih provincah, pa šempetrski prizor od njih izstopa, kar se kaže zlasti v podobi Herakla in skalnati pokrajini, po kateri stopata protagonista. Medtem ko Alkestida najbolje ustreza liku na stenski sliki v Tiru, pa pri Heraklovem poudarjenem mladostništvu, kontrapostu in navzdol uprtemu pogledu pridejo bolj do izraza poliklejtovski vzori, lik pa še najbolj ustreza Heraklu na aticizirajočem trifiguralnem reliefu v Vili Torlonia. Na grške vzore nenazadnje kaže tudi skalnata pokrajina s skalo, na kateri počiva kij. Slednji detajl je denimo prisoten pri Lizipu pripisanemu Heraklu tipa Farnese, še bolj izrazito pa pri reliefu št. 12 Telefovega friza Pergamonskega oltarja.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katarina ŠMID, Heracles and Alcestis in the Tomb in Šempeter. An Atticising Provincial Relief

Keywords: Heracles, Alcestis, Šempeter in the Valley of Savinja, Roman era, Vindonius, Polyclitan statuary, classicism

This paper discusses the scene of Heracles and Alcestis in Vindonius' tomb in the Roman necropolis of Šempeter in the Savinja Valley. Although the motif is relatively well spread in the Roman era and appears relatively often in the Danubian provinces, the scene in Šempeter stands out especially in the effigy of Heracles and the setting with the outcropping rock, which supports the club. While Alcestis resembles Alcestis on the wall painting in Tyros, Heracles' emphasized adolescence, contrapposto pose, and bowed head draw attention to Polyclitan characteristics, whereas the hero matches at its best Heracles in the Atticizing three-figure relief in Villa Torlonia. Nevertheless, also the rocky setting with the outcropping rock, on which the club lies, points to the Greek roots. That detail is present on to Lysippus attributed Weary Heracles and also in the relief plate no. 12 of the Telephos' Frieze from the Great Altar.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Guido TIGLER, Upodobitev Samsona "Arturjevega mojstra"

Ključne besede: Samson v boju z levom, romansko kiparstvo, Arturjev mojster, Modena (Italija) katedrala, Wiligelmo

Objava reliefa v tufastnem apnencu z upodobitvijo Samsona z levom v zasebni zbirki, ki prihaja iz okolice Modene, se datira v dvajseta leta 12. stoletja in se pripisuje »Arturjevemu mojstru«, pripadniku Wiligelmove šole.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Guido TIGLER, A Depiction of Samson by "Master of Arthur"

Keywords: Samson and the lion, romanesque sculpture, Arthur Master, Modena (Italy) cathedral, Wiligelmus

Publication of a relief in tufaceous limestone with Samson and the lion, in a private collection, coming from the surroundings of Modena, datable to the 1120s and attributable to the "Master of Arthur", a member of Wiligelmo's school.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Renata NOVAK KLEMENČIČ, Nekaj novih izhodišč za rekonstrukcijo koperske romanske stolnice

Ključne besede: Koper, stolnica Marijinega Vnebovzeta, romanika, arhitektura, kripta, Oglej, Novigrad

V osnovi romanska bazilika s kripto pod dvignjenim korom in portikom na zahodu je bila v 15. stoletju podaljšana proti zahodu, v baroku pa spremenjena v dvoransko cerkev. Staro romansko stolnico je mogoče rekonstruirati na osnovi tlorisa iz leta 1690, arhitekturnih ostankov, opisov iz zgodnjega novega veka in primerjalnega gradiva. Cerkev je med večjimi stolnicami jadranskega prostora tega časa, po tipologiji – gre za triladijsko baziliko, predeljeno s stebri, ki ima apside v ravni vrsti – in po oblikovanju dvignjenega kora nad kripto je primerljiva s Poponovo fazo oglejske bazilike (1021–1031) in s katedralo v Novigradu, ki je prav tako nastala po oglejskih vzorih.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Renata NOVAK KLEMENČIČ, Reconsidering the Reconstruction of the Romanesque Cathedral in Koper

Keywords: Koper, Capodistria, cathedral, Romanesque, architecture, crypt, Aquileia, Cittanova

The Cathedral of Koper (Ital. Capodistria) was originally a Romanesque basilica with a crypt under a raised choir in its eastern part and with a portico to the west. In the 15th century, it was extended to the west and converted into a hall church in the Baroque period. The old Romanesque cathedral can be reconstructed based on a floor plan from 1690, as well as architectural remains, descriptions from the early modern period, and comparative material. The church is among the larger cathedrals of the time in the Adriatic area. In terms of typology, being a three-nave basilica with columns, apses in a straight

row to the east, and a raised choir above the crypt, it is comparable to the Basilica of Aquileia as it was rebuilt (1021–1031) by Patriarch Poppo, and to the cathedral in Novigrad, which was also built following the models of Aquileia.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Sara TURK MAROLT, Izgubljene, pozabljene in novo odkrite srednjeveške stenske poslikave iz nekdanje cerkve in samostana sv. Frančiška v Kopru

Ključne besede: samostan in cerkev sv. Frančiška, Koper, frančiškani, freske, stensko slikarstvo, 14. stoletje

Stenske poslikave so, kljub danes skopim še vidnim ostankom, v srednjem veku krasile tako notranjščino cerkve sv. Frančiška kot tudi nekatere samostanske prostore. V medvojnem obdobju so v sklopu restavratorskih del tržaške Soprintendenze v križnem hodniku zabeležili več odkritih fragmentov fresk, med katerimi sta bili najbolj ohranjeni poslikava (v dveh plasteh) v luneti portala, ki je povezoval križni hodnik s cerkvijo, in poslikava na desni strani istega portala z Marijo z detetom na prestolu, sv. Frančiškom in klečečim vitezom v priprošnji. Prav tako so bili na severni steni v cerkvi sv. Frančiška v času obnovitvenih del v 60. letih odkriti fragmenti (po vsej verjetnosti) freskantskega cikla iz življenja sv. Frančiška, v času zadnjih obnovitvenih del (2007–2013) pa tudi dve plasti stenske poslikave za sedilijami v niši na južni steni prezbiterija. Prispevek se osredotoča na zgodovino odkritja poslikav ter na njihovo slogovno in časovno opredelitev.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Sara TURK MAROLT, Lost, Forgotten, and Newly Discovered Medieval Frescoes from the Former Church and Monastery of St. Francis in Koper

Keywords: church and cloister of Saint Francis, Koper, franciscans, fresco painting, mural painting, 14th century

Despite the scarcely visible remains, the wall paintings adorned the interior of the medieval church of Saint Francis as well as some parts of the monastery. During the restoration work of the Trieste Soprintendenza at the end of the interwar period, several fragments of fresco paintings were recorded in the cloister area. The best preserved were a fresco painting (in two layers) in the lunette of the portal connecting the church with the cloister, and the painting located on the right side of the same portal featuring the Virgin with the child on the throne with St. Francis and the kneeling knight. Fragments of mural paintings were also discovered on the north nave wall in the church of St. Francis during the restoration works in the 1960s, and in the main chapel in the niche on the south wall at the time of the last restoration works (2007–2013). The article focuses on the history of the discovery of paintings, and on their analysis.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Anabelle KRIŽNAR, Avtorstvo stenskih poslikav, pripisanih Janezu Aquili, na osnovi materialne karakterizacije ometov in slikarskih tehnik

Ključne besede: Johannes Aquila, ometi, pigmenti, slikarske tehnike, avtorstvo

Janez Aquila je znan po stenskih poslikavah iz ok. 1400 v Veleméru (Madžarska), Turnišču in Martjancih (Slovenija) ter Bad Radkersburgu in Fürstenfeldu (Avstrija). V tej raziskavi smo z različnimi invazivnimi in neinvazivnimi tehnikami (OM, SEM-EDX, FTIR, XRD, XRF, VIS) analizirali materiale in slikarske tehnike, ki so jih uporabljali on sam in njegova delavnica. Pridobljeni rezultati odkrivajo veliko razliko v kakovosti tehnične izvedbe med njegovimi zgodnjimi poslikavami in kasnejšimi, ki so jih večinoma izvedli njegovi učenci.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Anabelle KRIŽNAR, Authorship of Wall Paintings Attributed to Johannes Aquila on the Basis of Material Characterization of Plasters and Painting Techniques

Keywords: Johannes Aquila, plasters, pigments, painting techniques, authorship

Johannes Aquila is well known for his mural paintings from around 1400 in Velemér (Hungary), Turnišče and Martjanci (Slovenia), Bad Radkersburg and Fürstenfeld (Austria). In this research, materials and painting techniques used by him and his workshop were studied, applying different invasive and non-invasive techniques (OM, SEM-EDX, FTIR, XRD, XRF, VIS). Obtained results revealed a huge difference in the quality of technical execution between his early murals and his latter ones, where most of the work was carried out by his disciples.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Gašper CERKOVNIK, Srednjeveška fragmenta Živega križa in Pohoda sv. Treh kraljev v Topolšici: novoodkrito delo t. i. vojvodske delavnice

Ključne besede: Topolšica, srednjeveško stensko slikarstva, ikonografija, Živi križ, Pohod in poklon sv. Treh kraljev, vojvodska delavnica

Leta 2018 so bili v cerkvi sv. Jakoba v Topolšici nepričakovano odkriti fragmenti srednjeveške stenske poslikave. Prvi prikazuje nenavadni motiv Živega križa, drugi Pohod sv. Treh kraljev. Upodobitev Živega križa je po fragmentu na Ptujju šele druga znana v Sloveniji, poslikave pa se slogovno vežejo na prav tako redka dela t. i. vojvodske delavnice, ki je delovala predvsem na Štajerskem. Na podlagi sloga jih zato lahko datiramo v drugo desetletje 15. stoletja.

Gašper CERKOVNIK, Medieval Fragments of the Living Cross and Procession of the Magi in Topolšica: a New Work by So-called “Ducal Workshop”

Keywords: Topolšica, medieval mural painting, iconography, Living Cross, Procession and Adoration of the Magi, Ducal Workshop

In the year 2018 a surprising discovery of fragmented medieval frescoes was made in St. James' church in Topolšica. The first fragment depicts an unusual motif of the Living Cross, the second one the Procession of the Magi. The depiction of the Living Cross is, after that one in the Ptuj parish church, the second example known in Slovenia, while the frescoes can be identified as a relatively rare work of the so-called “Ducal Workshop”, active mostly in Duchy of Styria. According to the style, they can be dated into the second decade of the 15th century.

Mojca JENKO, Lepa Sočutna s Starih Svetih gorà nad Podsredo v luči novejših spoznanj

Ključne besede: Lepa Pietà, Stare gore nad Podsredo, praška cesarska delavnica, Křivákova Pietà (Olomouc, Moravska), Benediktinska opatija Seeon (Bavarska), Bílá Hora (kamnolom), petrografska analiza

Plastika, razstavljena v Narodni galeriji v Ljubljani, je pripisana krogu Mojstra sv. Jakoba, najpomembnejšega kiparja Ptujskogorske kiparske delavnice, izšolanega v Pragi, v kiparski delavnici svetovidske stavbarske delavnice. Novejša češka strokovna literatura dokazuje, da so tam izdelali vrsto Lepih Pietà, izklesanih iz monolitnih blokov iz kamnoloma v Bili Hori. Raztresene so širom Evrope; naročnikom so jih dostavljali po rekah in ko-pnem. Tudi naš primerek je nedvomno izklesal v praški cesarski delavnici izšolani kipar, kar dokazuje formalne značilnosti, vključno z detajli; izjemno blizu je Křivákovi Pietà iz Olomouca (Moravska) in Lepi Sočutni iz benediktinske opatije Seeon (Bavarska). Od vseh pa se razlikuje po Marijinem pogledu v daljavo, kar dokazuje nadaljnjo stopnjo slogovnega razvoja. Kje je Lepa Sočutna s Starih Svetih gora nastala, bo ostala skrivnost vse dotlej, ko bo opravljena petrografska analiza.

Mojca JENKO, Latest Findings about the Beautiful-Style Pietà from Stare Svete Gore nad Podsredo

Keywords: Beautiful-Style Pietà, Stare gore nad Podsredo, Prague Imperial Workshop, Křivák's Pietà (Olomouc, Moravia), Benedictine Monastery in Seeon (Bavaria), Bílá Hora (quarry), petrographic analysis

This Pietà sculpture, on permanent display at the National Gallery of Slovenia, has been attributed to the circle of the so-called Master of St. James, the leading sculptor of the Ptujška Gora workshop, who had been trained in Prague, in the workshop of the St. Vitus cathedral. Bohemian researchers have recently shown that a number of Beautiful-Style Pietàs carved from the Bílá Hora quarry monoliths originated from this Prague workshop and, by river and land, travelled widely across central Europe. With its formal

characteristics and detailing, our Pietà appears to be stylistically close to Křivák's Pietà from Moravian Olomouc and to the Beautiful Pietà from the Bavarian Benedictine Monastery in Seon. Madonna's distinct gaze into the distance, though, seems to point to a later stylistic stage. Nevertheless, without a petrographic analysis, the origin of the Pietà from Stare Svete Gore nad Podsredo remains unsolved.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katarina RICHTER, Poslikava starejše beljaške slikarske delavnice v cerkvi sv. Doroteje v Žabnicah (Camporosso in Valcanale)

Ključne besede: starejša beljaška slikarska delavnica, Friderik Beljaški, Janez Ljubljanski, Žabnice, Kanalska dolina

V cerkvi sv. Doroteje v Žabnicah v Kanalski dolini so bile leta 2013 odkrite, pred kratkim (2018–2019) pa konservirane kakovostne srednjeveške freske. Poslikava severne ladijske stene je posvečena Pohodu in Poklonu sv. treh kraljev, slavoločna stena pa drugim svetopi-semskim in svetniškim podobam. Na podlagi slogovnih in motivnih podobnosti s poslikavami na Avstrijskem Koroškem so freske pripisljive starejši beljaški slikarski delavnici Friderika Beljaškega s sodelovanjem Janeza Ljubljanskega. Nastale so proti sredini 15. stoletja.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katarina RICHTER, Frescoes by the Elder Villach Painting Workshop in the Church of St. Dorothy in Žabnice (Camporosso in Valcanale)

Keywords: the Elder Villach Painting Workshop, Friedrich of Villach, Johannes of Laibach, Camporosso, Valcanale

In 2013 medieval frescoes of considerable quality were discovered in the small church of Saint Dorothy in Camporosso in Valcanale, Italy. They have also recently been conserved (2018–2019). The north wall of the nave is dedicated to the scenes of the Journey and Adoration of the Magi while the triumphal arch is decorated with more scenes from the Bible as well as images of saints. On the basis of stylistic and motif similarities to wall paintings in Carinthia, Austria, the frescoes may be attributed to Master Friedrich of Villach and his Elder Villach Painting Workshop with the collaboration of Johannes of Laibach. The frescoes were painted towards the middle of the 15th century.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Nataša GOLOB, Magister Briccius Preprost de Cilia in njegove knjige

Ključne besede: Brikcij Preprost iz Celja († 29. 11. 1505), zasebna knjižnica, Brikcijevi podpisi, latinski avtorji, italijanski humanizem, dunajsko knjižno slikarstvo

Brikcij Preprost iz Celja je bil profesor na dunajski Artistični fakulteti, večkrat njen dekan in kancler oz. rektor Univerze na Dunaju. Kot profesor latinščine je bil dobro seznanjen z rimsko književnostjo in s humanističnimi tokovi v Italiji, ki jih je v svojem delovanju uvajal na dunajsko univerzo in dvor. Iz njegove knjižnice, ki jo je zapustil Bursi Ramung, se je ohranilo – z njegovimi podpisi izkazani – pet rokopisov, pet prvotiskov in štiri enote so utemeljeno pripisane njegovi knjižnici. Članek obravnava tudi rokopisne in slikarske povezave med rokopisi z Dunaja in dežele Kranjske.

Nataša GOLOB, Magister Briccius Preprost de Cilia and his Books

Keywords: Briccius Preprost de Cilia († 29. 11. 1505), personal library, Briccius' subscriptions, Latin authors, Italian humanism, Viennese illumination

Briccius Preprost de Cilia was professor at the Vienna Artistic faculty, several times its Dean and also the Chancellor of the Vienna University. As a professor of Latin, he was well acquainted with Roman literature and humanistic currents in Italy; during his professorship he introduced humanistic values at the University and at the Court. From his library, which he bestowed to Bursa Ramung, we definitively know of five manuscripts with his subscriptions, five incunabula and a further four units, all ascribed to his library. The paper also tackles the connections between manuscript and illumination production from Vienna and Carniola.

Mija OTER GORENČIČ, Epitaf Jurija Ravbarja, Razrešena uganka nagrobne freske s konca 15. stoletja v stiški cerkvi

Ključne besede: Stična, samostanska cerkev, nagrobna freska, Jurij Ravbar, 15. stoletje

Prispevek prinaša odkritje, komu je bila posvečena nagrobna freska na slopu med glavno in južno stransko ladjo pod pevskim korom cistercijanske cerkve v Stični. Freska velja za edino znamenje renesanse v slovenskem zaledju v zgodnjih osemdesetih letih 15. stoletja. V članku je predstavljeno, da je bila freska naslikana za Jurija Ravbarja. Avtorica ugotavlja, da je bilo v naslikani luneti freske prvotno več grbov, od katerih je danes ohranjen le še grb ogrskega kraljestva. Grbe interpretira v smislu izražanja pripadnosti cesarju Frideriku III., ki je imel na svojem nadvojvodskem pečatu levo ob svoji podobi staroogrski grb ter grbe Avstrije, Koroške in Slovenske marke.

Mija OTER GORENČIČ, Georg Rauber's epitaph. The Mystery of the Late 15th-Century Painted Epitaph in the Stična Cistercian Church Solved

Keywords: Stična, monastery church, epitaph, Georg Rauber, the 15th century

The contribution at hand presents the discovery of the identity of the person to whom the epitaph on the pier between the main nave and the southern nave under the choir loft of the Cistercian church in Stična was dedicated. The fresco is considered the only sign of the Renaissance in the Slovenian hinterlands in the early 1480s. The article demonstrates that the fresco was painted for Georg Rauber. The author determines that the painted fresco lunette originally contained several coats of arms, of which only the coat of arms of the Kingdom of Hungary has been preserved. She interprets the coats of arms as an expression of loyalty to Emperor Frederick III, whose archducal seal included the coat of arms of the Kingdom of Hungary and the coats of arms of Austria, Carinthia, and Windic March to the left of his portrait.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Alessandro QUINZI, Correggio, Schongauer in slike za kapelo Del Bono

Ključne besede: Correggio, kapela Del Bono, Parma, Martin Schongauer, renesansa, grafične predloge, slikarstvo

Sliki Mučeništvo svetih Placida, Flavie, Eutikija in Viktorina in Kristusovo objokovanje sta nastali v letih 1522–24 za kapelo Del Bono v benediktinski cerkvi sv. Janeza Evange-lista v Parmi in sodita med Correggiove vrhunce. Pri nastanku obeh platen so bile odlo-čujoče tako želje naročnika, benediktinskega patra Placida Del Bona, kot njuna postavitev na vzdolžni steni družinske kapele Del Bono. Doslej neopažen je ostal vpliv bakrorezov Martina Schongauerja Kristusovega bičanja in Kristusovega polaganja v grob iz cikla Pasijona, iz sredine osmega desetletja 14. stoletja. V sv. Placidu smemo prepoznati tudi naročnikov portret.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Alessandro QUINZI, Correggio, Schongauer and the Paintings for the Del Bono Chapel

Keywords: Correggio, Del Bono Chapel, Parma, Martin Schongauer, Renaissance, prints as models, painting

The paintings *The Martyrdom of Saints Placidus, Flavia, Eutychius and Victorinus* and *The Lamentation of Christ* were created in 1522–24 for the Del Bono Chapel in the Benedictine Church of St. John the Evangelist in Parma and are among Correggio's high-lights. Both the wishes of the client, the Benedictine Father Placido Del Bono, and their placement on the longitudinal wall of the Del Bono family chapel were decisive in the creation of the two canvases. Until now, the influence of Martin Schongauer's copperplate engravings of *Flagellation* and *Entombment* from the *Passion cycle*, from the middle of the eighth decade of the 14th century, has remained unnoticed. St. Placidus can also be recognized as the client's portrait.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Uroš LUBEJ, Slikar Joannes Almenak (Antwerpen ?, ok. 1640/45–po 1684)

Ključne besede: Almanach, Joannes Almenak, Frans de Neve II., Antwerpen, Dunaj, Ljubljana, presta, holandsko in flamsko slikarstvo 17. stoletja

Članek razkriva identiteto flamskega slikarja, ki je bil do zdaj znan le kot Almanach, Almenak iz Antwerpna in Almenaco Belga, na podlagi dokumenta s krstnim vpisom z dne 7. april 1679, Dunaj, kjer je prvič omenjeno tudi njegovo ime. Botra sta bila slikarja Joannes Almenak in Frans de Neve II.. Zaradi njune odsotnosti v času slovesnosti, sta ju zastopala slikarja Gabriel Steger in Elias Fürlich. Johannes Almenak se je rodil v letih 1640–45 ali malo pred tem, verjetno v Antwerpnu, njegova prva slikarska dela so nastala že pred letom 1670. Na začetku leta 1679 se je slikar mudil na Dunaju, v zgodnjih osemdesetih letih 17. stoletja pa je bil več let dejaven na Kranjskem. Ni znano, kdaj je slikar zapustil naše kraje in kam ga je vodila pot, gotovo pa je bil še dejaven v času nastanka slike *Potujoča muzikanta*, ki je posredno datirana 1684 (*ante quem non*).

**Uroš LUBEJ, The Painter Joannes Almenak
(Antwerpen ?, ca. 1640/45 – after 1684)**

Keywords: Almanach, Joannes Almenak, Frans de Neve II, Antwerp, Vienna, Ljubljana, pretzel, 17th Century Dutch and Flemish painting,

This article reveals the identity of the Flemish painter who until now was known only as Almanach, Allmenak from Antwerp, and Almenaco Belga, based on a document of a baptismal entry on 7 April 1679 in Vienna, where his first name is mentioned. The child's godfathers were the painters Joannes Almenak and Frans de Neve II. Due to their absences during the ceremony, they were represented by painters Elias Fürlich and Gabriel Steger. Johannes Almenak was born in 1640–45 or shortly before, probably in Antwerp, and his first paintings were created before 1670. The painter was in Vienna at the beginning of 1679, and in the early 1680s, he was active in Carniola for several years. It is not known when the painter left Slovenian lands or where his path led him, but he was certainly still active at the time of the creation of the painting *Two Travelling Musicians*, which is indirectly dated 1684 (*ante quem non*).

Enrico LUCCHESI, Risba Pietra Liberija za ljubljansko stolnico v Ameriki

Ključne besede: Pietro Liberi, risba, barok, beneška umetnost

Risba Benečana Pietra Liberija, ki prikazuje študijo treh angelov, je ohranjena v Eskenazi Museum of Art v Bloomingtonu, Indiana, ZDA. List je priprava zgornjega detajla oltarne slike sv. Miklavža med svetima Mohorjem in Fortunatom za ljubljansko stolnico (1674).

Enrico LUCCHESI, An American drawing by Pietro Liberi for the Ljubljana Cathedral

Keywords: Pietro Liberi, drawing, baroque, venetian art

A drawing by the Venetian Pietro Liberi, depicting a Study of Three Angels, is preserved at the Eskenazi Museum of Art in Bloomington, Indiana, USA. The sheet is preparatory to the upper detail of the altarpiece of St Nicholas between Saints Hermagoras and Fortunatus for the Ljubljana Cathedral (1674).

**Monika OSVALD, Giovanni Pacassi starejši († 1697) in veliki oltar
v Marijini cerkvi na Sveti Gori pri Gorici (pred 1686)**

Ključne besede: Giovanni Pacassi starejši (†1697), Leonardo Pacassi (†1697), Sveta Gora nad Gorico, Marijino Celje (Lig), Avber na Krasu, Goriška grofija

V Breviariju o zgodovini svetišča na Sveti Gori nad Gorico (1778) se je ohranil prepis predračuna za veliki marmorni oltar, ki ga je predložil Giovanni Pacassi starejši. Oltar je datiran pred 1686, saj so tega leta nanj prenesli Marijino milostno podobo. Ko je bilo

svetišče 1786 ukinjeno, so oltarno arhitekturo odkupili za Marijino Celje (Lig), tabernakelj pa za Avber na Krasu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Monika OSVALD, Giovanni Pacassi the Elder († 1697) and the Main Altar in the Marian Sanctuary of Sveta Gora pri Gorici / Monte Santo di Gorizia (before 1686)

Keywords: Giovanni Pacassi the Elder (†1697), Leonardo Pacassi (†1697), Sveta Gora nad Gorico / Monte Santo di Gorizia, Marija Celje (Lig), Avber na Krasu, County of Gorizia

In the Breviary on the history of the sanctuary of Sveta Gora nad Gorico / Monte Santo di Gorizia (1778) has been preserved a transcript of the price quotation for the marble main altar, submitted by Giovanni Pacassi the Elder. The altar is dated before 1686, since that was the year in which the image of Our Lady of Grace was placed to it. When the sanctuary was abolished in 1786, the altar structure was bought by Marija Celje (Lig) and the tabernacle by Avber na Krasu.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Stefano ALOISI, Razmišljanja o nekaterih skulpturah v Furlaniji, pripisanih Giovanniju Bonazzi

Ključne besede: Furlanija, San Vito al Tagliamento, Udine, družina Altan, Giovanni Bonazza, Bortolo Cavalieri

Prispevek navaja razmišljanja o nekaterih skulpturah v Furlaniji (v San Vito al Tagliamento in v Vidmu), ki se povezujejo z Giovannijem Bonazzo in jih potrjujejo neobjavljeni arhivski dokumenti ter so tukaj pojasnjeni po kronološki plati. Poleg tega je postavljena hipoteza o morebitnem mladostnem sodelovanju kiparja z beneškim kamnosekom Bortolom Cavalierijem.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Stefano ALOISI, Considerations on Some Sculptures in Friuli Ascribed to Giovanni Bonazza

Keywords: Friuli, San Vito al Tagliamento, Udine, Altan family, Giovanni Bonazza, Bortolo Cavalieri

This paper sets out considerations, confirmed by unpublished archive papers, on certain existing sculptures in Friuli, in San Vito al Tagliamento, and in Udine, referred to Giovanni Bonazza and clarified here in their chronology. In addition, the hypothesis is put forward of a possible youthful collaboration between the sculptor and the Venetian stonecutter Bortolo Cavalieri.

Paolo GOI, Predlog za Bernarda Tabacca

Ključne besede: beneško kiparstvo 17.–18. stoletja, furlansko kiparstvo 17.–18. stoletja, Bernardo Tabacco, Francesco Tabacco

Kipar in altartist Bernardo Tabacco je deloval v Bassanu, Trevisu, Benetkah, Padovi pa tudi v Dubrovniku. Ta članek prispeva k boljšemu poznavanju delavnice z atribucijo novih del v Furlaniji in z noticami o njegovem bratu Francescu, njegovem sodelavcu.

Paolo GOI, On Bernardo Tabacco

Keywords: Venetian sculpture 17th–18th century, sculpture in Friuli 17th–18th century, Bernardo Tabacco, Francesco Tabacco

Sculptor and architect of altars, Bernardo Tabacco worked in Bassano, Treviso, Venice, Padua, as well as in Dubrovnik. This article contributes to improving the knowledge of the workshop with the attribution of new works in Friuli as well as with new documents about his brother Francesco, his collaborator.

Blaž KORPNIK, Nekaj novosti o kiparju Gregorju Božiču

Ključne besede: Barok, Božič Gregor, Claus Mark Anton, Gajšnik Janez Krstnik, Kompolje, Laško, Ljubljana, Loka pri Zidanem Mostu, Marx Andreas, Reiss Franc Krištof, Schoy Janez Jakob, Weissenkirchner Hans Adam, Wiederkehren Konstancija pl., Wintershofen Jožef Karel.

Prispevek obravnava baročnega kiparja Gregorja Božiča (o. 1676–1724). Kipar je živel in deloval v Laškem med letoma 1711 in 1724. Njegovo življenje slabo poznano, saj so arhivski viri, ki so na voljo, precej skopi s podatki. Med njimi prednjačijo zlasti matične knjige, za rekonstrukcijo njegovega opusa pa imamo na voljo le dva vira, ki izpričujeta njegovo avtorstvo. Kipar ima prepoznaven slogovni rokopis in ga lahko zato hitro ločimo od ostalih kiparjev.

Blaž KORPNIK, New Findings on the Sculptor Gregor Božič

Keywords: Baroque, Božič Gregor, Claus Mark Anton, Gajšnik Janez Krstnik, Kompolje, Laško, Ljubljana, Loka pri Zidanem Mostu, Marx Andreas, Reiss Franc Krištof, Schoy Janez Jakob, Weissenkirchner Hans Adam, Wiederkehren Konstancija pl., Wintershofen Jožef Karel.

The article discusses the baroque sculptor Gregor Božič (around 1676–1724). The sculptor lived and worked in Laško between 1711 and 1724. His life is poorly known, as the available archival sources are quite scarce with information regarding his day-to-day life. Among sources, the registry books are in the forefront, while there are only two sources that testify to his authorship. The sculptor has a recognizable stylistic handwriting and can therefore be quickly distinguished from other sculptors.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

**Metoda KEMPERL, Kanoniška hiša Ciril-Methodov trg 6
in arhitekt Candido Zulliani**

Ključne besede: arhitekt Candido Zulliani, kamnosek Franc Grumnik, kamnosek Karl Bombasi, Ljubljana, baročna arhitektura

V članku je predstavljena kanoniška hiša na Ciril-Methodovem trgu 6, katere obnovo so doslej pripisali ljubljanskemu arhitektu Candidu Zullianiju (1712–1769). Pregled knjigovodskih knjig ljubljanskega stolnega kapitlja je pokazal, da je bila hiša leta 1746 res obnovljena pod Zullianijevim vodstvom. Kamnoseške elemente na stavbi je izdelal kamnosek Karl Bombasi iz Ljubljane po Zullianijevih načrtih. Zullianiju so na podlagi omenjene dokumentirane rekonstrukcije pripisana tudi glavna pročelja s portali hiš na Ciril-Methodovem trgu 21, Novem trgu 2, Gosposki ulici 4 in Bregu 12.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

**Metoda KEMPERL, The Chapterhouse at Ciril-Methodov Trg 6
and the Architect Candido Zulliani**

Keywords: architect Candido Zulliani, stonemason Franc Grumnik, stonemason Karl Bombasi, Ljubljana, baroque architecture

The article presents the chapterhouse at Ciril-Methodov trg 6, whose reconstruction has, to date, been attributed to the architect Candido Zulliani from Ljubljana (1712–1769). A review of the accounting books of the Ljubljana Cathedral Chapter showed that the house was indeed reconstructed under Zulliani's direction in 1746. The building's stonework elements were made by the mason Karl Bombasi from Ljubljana according to Zulliani's plans. The main facades with portals of the houses at Ciril-Methodov trg 21, Novi trg 2, Gosposka ulica 4, and Breg 12 are also attributed to Zulliani based on the chapterhouse's documented reconstruction.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

**Polona VIDMAR, Portret Franca Antona grofa Schrattenbacha (1712–1783)
v Oaxaci**

Ključne besede: portretno slikarstvo, kavalirsko potovanje, 18. stoletje, Franc Anton Schrattenbach, Francesco Solimena

V članku je obravnavan portret mladega plemiča, ki je razstavljen v Museo de las culturas de Oaxaca v Mehiki. V muzeju je portretiranec identificiran kot član burbonske vladarske hiše, slika pa je pripisana Francescu Solimeni (1657–1747). Na podlagi napisa na portretu je avtorica v portretirancu prepoznala v Gradcu rojenega Franca Antona grofa Schrattenbacha (1712–1783) in obravnavala njegovo kavalirsko potovanje ter položaj v Neaplju, saj je bil nečak nekdanjega neapeljskega podkralja, Volfa Hanibala grofa Schrattenbacha. Pozornost je namenjena tudi različnim strategijam, ki so jih za pridobitev portreta med kavalirskim potovanjem uporabili Schrattenbach in njegova vrstnika in sorodnika, Ignac Marija II. grof Attems (1714–1762) in Ernest Henrik grof Wildenstein (1708–1768).

Polona VIDMAR, The Portrait of Franz Anton Count Schrattenbach (1712–1783) in Oaxaca

Keywords: portrait painting, Grand Tour, 18th century, Franz Anton Schrattenbach, Francesco Solimena

The article discusses a portrait of a young gentleman exhibited in the Museo de las Culturas de Oaxaca in Mexico. In the museum, the sitter is identified as a member of the House of Bourbon and the painting is attributed to Francesco Solimena (1657–1747). Based on the inscription on the portrait, the author identifies the sitter as Graz-born Franz Anton Count Schrattenbach (1712–1783), discusses the subject's Grand Tour and his position in Naples, being a nephew of the former Viceroy of Naples, Wolfgang Hannibal Count Schrattenbach. The paper draws attention to the various strategies for attending a portrait during Grand Tour, applied by Schrattenbach and his peers and relatives Ignaz Maria II Count Attems (1714–1762) and Ernst Heinrich Count Wildenstein (1708–1768).

Marjeta CIGLENEČKI, Avguštin Stegenšek – fotograf

Ključne besede: Avguštin Stegenšek, dokumentarna fotografija, dokumentiranje kulturne dediščine, fotografiranje cerkvenih zunanjščin in notranjščin, fotografiranje cerkvene opreme

Članek predstavlja Avguština Stegenška (1875–1920), enega pionirjev slovenske umetnostne zgodovine, kot fotografa. Fotoaparat je imel Stegenšek že med študijem v Rimu (1899–1902), kasneje pa je precej svojih prihrankov porabil za nabavo zanesljive foto opreme. Od 950 negativov, kolikor jih je leta 1920 evidentiral v njegovi zapuščini, se jih je ohranilo okrog 190 in nekaj dodatnih pozitivov. Vsi dokumentirajo umetnine, ki jih je raziskoval. Pri analizi Stegenškovih fotografij, objavljenih v njegovih dveh topografskih monografijah (iz let 1905 in 1909), članek pokaže, kako Stegenškove fotografije presega-jo raven zgolj dokumentiranja.

Marjeta CIGLENEČKI, Avguštin Stegenšek – Photographer

Keywords: Avguštin Stegenšek, documentary photography, documenting cultural heritage, taking photos of the church exteriors and interiors, taking photos of the church furnishing

The article presents Avguštin Stegenšek (1875–1920), one of the pioneers of Slovene art history, as a photographer. Stegenšek possessed a camera already while studying in Rome (1899–1902), later he spent a great amount of his savings to acquire reliable photo equipment. Out of 950 negatives, registered in his estate in 1920, around 190 and some additional positives have been preserved. All of them document the works of art he was researching. In analysing Stegenšek's photographs, published in his two topographical monographs (from 1905 and 1909), the article demonstrates how Stegenšek's photos exceed the level of mere documentation.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Franci LAZARINI, Nekdanje evangeličansko župnišče v Radljah ob Dravi – neznano zgodnje delo Otta Bartninga

Ključne besede: evangeličanska sakralna arhitektura, Štajerska, Radlje ob Dravi, 20. stoletje, pročodrimsko gibanje, Otto Bartning

Članek obravnava stavbo nekdanjega evangeličanskega župnišča v Radljah ob Dravi, zgrajena leta 1912 po načrtih Otta Bartninga, ki je kasneje postal eden najvidnejših nemških arhitektov in se je specializiral prav za evangeličansko sakralno arhitekturo. Njegov slabo raziskani zgodnji opus je nastal v tesni povezavi s pročodrimskim gibanjem (Los-von-Rom-Bewegung), razširjenim v nacionalno mešanih predelih Avstro-Ogrske v prvih desetletjih 20. stoletja, ki se je zavzemalo za prestop nemško govorečega prebivalstva iz katoliške v evangeličansko vero. Zgradba kaže precejšnje podobnosti z drugimi sodajnimi Bartningovimi župnišči, npr. v Peggau, Rottenmannu, Lipnici, Novém Městu pod Smrkem in do neke mere Kremsu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Franci LAZARINI, Former Evangelical Parson's House in Radlje ob Dravi – Unknown Early Work by Otto Bartning

Keywords: evangelical sacred architecture, Styria, Radlje ob Dravi (Mahrenberg), 20th century, Away from Rome Movement, Otto Bartning

The article discusses the building of former evangelical parson's house in Radlje ob Dravi (German: Mahrenberg), built in 1912 and designed by Otto Bartning, who later became a renown German architect, specialised in evangelical sacred architecture. His early mainly unresearched oeuvre, is connected to the Away from Rome movement (Los-von-Rom-Bewegung), widespread in the nationally mixed regions of Austria-Hungary in the first decades of the 20th century, which required the Germanophone population to convert from Catholicism to Protestantism. The edifice strongly resembles Bartning's other contemporary parson's houses, e.g. in Peggau, Rottenmann, Leibnitz, Nové Město pod Smrkem, and to some extent Krems.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Katja MAHNIČ, Steletovo poročilo o varstvu spomenikov v prvem Zborniku za umetnostno zgodovino

Ključne besede: France Stelè, spomeniško varstvo, umetnostna zgodovina, konservatorstvo, stroka, konceptualni okvir

V prvem letniku *Zbornika za umetnostno zgodovino* je F. Stelè objavil dvodelni prispevek z naslovom *Varstvo spomenikov*. V prvem delu prispevka je uvodoma na kratko predstavil razvoj spomeniškega varstva v Sloveniji. Ta uvod je v historiografskem smislu izredno zanimiv iz več razlogov. Prispevek se osredotoča na v njem implicitno nakazano povezavo med spomeniškim varstvom in umetnostno zgodovino, kot jo je razumel in promoviral Stelè, ter spremembe njenega razumevanja v okviru kasnejšega razvoja spomeniškega varstva na Slovenskem. Izkaže se, da Stelè spomeniškega varstva ni razumel kot stroke, pač pa kot prizadevanje za doseg določenega cilja, ohranjanja spomenikov. Tisto, kar je dajalo tako vsebino kot strokovno podlago temu prizadevanju, je bila umetnostna zgodovina.

Za Steleta je bila torej umetnostna zgodovina tista, ki je določala predmet, metode in cilje delovanja spomeniškega varstva. V resnici je šlo torej za precejšnjo zožitev razumevanja spomeniškega varstva na varstvo pretežno umetnostnih spomenikov. Ta zožitev je imela pomemben vpliv na nadaljnji razvoj spomeniškega varstva na Slovenskem, ki se je po nekaj desetletjih znašlo pred nalogo utemeljevanja širitve področja svojega delovanja. Hkrati je Steletovo razumevanje spomeniškega varstva prineslo tudi umanjkanje razvoja prave spomeniškovarstvene teorije, razmisleka torej o temeljnih konceptih te dejavnosti, njenih ciljnih in metodah. Kljub kasnejši širitvi področja delovanja spomeniškega varstva, reorganizacije spomeniškovarstvene službe in vzpostavitve konservatorstva kot posebne stroke umetnostna zgodovina ohranja svojo ključno vlogo na področju spomeniškega varstva.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Katja MAHNIČ, Stelè's Report on Monument Protection in the First Volume of *Zbornik za umetnostno zgodovino*

Keywords: France Stelè, monument protection, art history, conservation, profession, conceptual framework

In the first volume of *Zbornik za umetnostno zgodovino* [*Art History Journal*], France Stelè published a two-part article entitled *Varstvo spomenikov* [*Monument Protection*]. In the first part of the article, he briefly presented the development of monument protection in Slovenia. This introduction is incredibly interesting, historiographically speaking, for several reasons. This article will focus on the connection between monument protection and art history that is implicitly indicated in it, as it was understood and promoted by Stelè, and on how its perception changed in the subsequent development of monument protection in Slovenia. As it turns out, Stelè did not view monument protection as a profession but as an effort towards attaining a specific goal, i.e. monument conservation. The contents and technical basis of this effort were provided by art history. Therefore, in Stelè's opinion, art history was what defined the subject, methods and aims of the monument protection practice. In fact, he viewed monument protection much more narrowly as primarily the protection of artistic monuments. This narrow definition had a major impact on the further development of monument protection in Slovenia, which was confronted with the task of justifying the expansion of its operation a few decades later. Moreover, Stelè's understanding of monument protection also resulted in a lack of development of genuine monument protection theory, i.e. of contemplation about the basic concepts of this activity, its goals, and methods. Despite the subsequent expansion of monument protection's area of activity, the reorganization of the monument protection service, and the establishment of conservation as a special profession, art history has retained its vital role in the field of monument protection.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Maja LOZAR ŠTAMCAR, Mladi Gojmir Anton Kos in srednjeevropsko oblikovanje pohištva v drugem in tretjem desetletju dvajsetega stoletja

Ključne besede: Gojmir Anton Kos, leta oblikovanja umetniške osebnosti, oblikovanje pohištva in notranje opreme, modernizem, artdeko, Dunaj, Berlin, Ljubljana

Gojmir Anton Kos ni bil samo eden najuglednejših slovenskih slikarjev, ampak tudi izreden oblikovalec pohištva in druge stanovanjske opreme. Pričujoča študija razkriva, kako se je vsestransko nadarjeni mladi Kos holistično umetniško formiral na Dunaju, v Berlinu

in Ljubljani. Že njegove prve zasnove za pohištvo in interierje so izdajale brezhibne proporce in skladnost rahločutno domiselnih form in barvnih shem v artdekojevskem smislu.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Maja LOZAR ŠTAMCAR, Gojmir Anton Kos and the Furniture Design of the 1910s and 1920s

Keywords: Gojmir Anton Kos, formative years, furniture and interior design, Modernism, Art Deco, Vienna, Berlin, Ljubljana

Gojmir Anton Kos was not only one of the most prominent Slovenian painters, but was also an extraordinary furniture and interior designer. The study reveals the formative years of the all-round talented young Kos in Vienna, Berlin and Ljubljana. His earliest designs for furniture and interiors already clearly manifested a flawless command of proportions and harmony of the sensitively imaginative shapes and color schemes in the Art Deco spirit.

1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK

Luca CABURLOTTO, Slovenija na plakatih zbirke Salce v Museo nazionale v Trevisu

Ključne besede: plakati, grafike, Slovenija, turizem, industrija, prireditve

V veliki zbirki plakatov, ki jo je ustvaril Ferdinando Salce, je veliko primerkov visoke grafične kvalitete, ki zadevajo Slovenijo in ki so jih ustvarili umetniki, kot so Ratomir Pesić, Janez Trpin, Eugen Šajn, Franz Lenhart, Peter Kocjančič, Ivan Pengov, Herman Hus, Božidar Jakac in drugi. Nastali so z namenom promocije turizma, industrije, prireditev in srečanj.

1.01 ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Luca CABURLOTTO, Slovenia on the Posters of the Collection Salce at the Museo Nazionale in Treviso

Keywords: posters, prints, Slovenia, tourism, industry, events

The great collection of posters made by Ferdinando Salce includes many of high graphic quality concerning Slovenia drawn by artists as Ratomir Pesić, Janez Trpin, Eugen Šajn, Franz Lenhart, Peter Kocjančič, Ivan Pengov, Herman Hus, Božidar Jakac and others, to promote tourism, industries, events, meetings.

Špela GROŠELJ, Hagija Sofija – model za klasične osmanske in sodobne turške mošeje? Primer nove mošeje na trgu Taksim

Ključne besede: Hagija Sofija, Mošeja na Trgu Taksim, Mimar Sinan, nacionalna identiteta, arhitektura

V tradicionalni turški umetnostni zgodovini je dolgo veljalo, da so bile klasične osmanske mošeje, zgrajene v 16. stoletju, zgrajene po modelu Hagije Sofije. Arhitekt večine klasičnih osmanskih mošej je Mimar Sinan. V preteklosti so se v zgodovino pisju začeli pojavljati številni miti o arhitektu Sinanu in njegovem odnosu do Hagije Sofije. Mnogi miti so imeli politično osnovo in so skupaj s arhitekturo igrali pomembno vlogo pri oblikovanju nacionalne identitete Turčije. Hagija Sofija in Mimar Sinan sta še danes nabita s politično simboliko. Velja to tudi za novo mošejo na trgu Taksim?

Špela GROŠELJ, Hagia Sophia as Model for the Classical Ottoman and a Possible Model for Contemporary Turkish Mosques? An Example of the New Mosque on the Taksim Square

Keywords: Hagia Sophia, Taksim Square Mosque, Mimar Sinan, National Identity, Architecture

In traditional Turkish art history, it has long been defended that classical Ottoman mosques, built in the 16th century, were built on the model of Hagia Sophia. The architect of most classical Ottoman mosques was Mimar Sinan. Throughout history, many myths about the architect Sinan and his relationship to Hagia Sophia began to appear in historical texts. Many myths had a political basis and, together with architecture, played an important role in shaping Turkey's national identity. Hagia Sofia and Mimar Sinan are still charged with political symbolism today. Is it the same with the new mosque on Taksim Square?

Avtorji / Authors

STEFANO ALOISI

aloisi.stefano@gmail.com

LUCA CABURLOTTO

Soprintendente archivistico del Friuli Venezia Giulia
via Alessandro Lamarmora, 17
IT-34139 Trieste
luca.caburlotto@cultura.gov.it

DOC. DR. GAŠPER CERKOVNIK

Oddelek za umetnostno zgodovino,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
gasper.cerkovnik@ff.uni-lj.si

IZR. PROF. DR. MARJETA CIGLENEČKI

Krempljeva 9
SI-2250 Ptuj
marjeta.ciglenecki@gmail.com

PAOLO GOI

goi.paolo@gmail.com

ZASL. PROF. DDR. NATAŠA GOLOB

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
natasa.golob@ff.uni-lj.si

ŠPELA GROŠELJ

Ljubljana/Istanbul, doktorska študentka na Univerzi v Istanbulu
spela.groselj87@gmail.com

MAG. MOJCA JENKO

Narodna galerija
Puharjeva ulica 9
SI-1000 Ljubljana
mojca_jenko@ng-slo.si

PROF. DR. METODA KEMPERL

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
Kardeljeva ploščad 16
SI-1000 Ljubljana
metoda.kemperl@pef.uni-lj.si

BLAŽ KORPNIK
Mozirje

DRA. ANABELLE KRIŽNAR
Profesora Titular
Dpt. de Escultura e Historia de las Artes Plásticas
Facultad de Bellas Artes
Universidad de Sevilla
C/ Gonzalo Bilbao 7 y 9
ES-41003 Sevilla

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
akriznar@us.es

DOC. DR. FRANCI LAZARINI
Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
franci.lazarini@um.si

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, ZRC SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
franci.lazarini@zrc-sazu.si

DR. MAJA LOZAR ŠTAMCAR
Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
SI-1000 Ljubljana
maja.lozar@nms.si

DR. UROŠ LUBEJ
Ljubljana
uros.lubey@gmail.com

DR. ENRICO LUCCHESI
Dipartimento di Lettere e Beni Culturali
Università degli Studi della Campania Luigi Vanvitelli
Via Raffaele Perla, 21
IT-81055 Santa Maria Capua Vetere
enrico.lucchese@unicampania.it

DOC. DR. KATJA MAHNIČ
Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
katja.mahnic@ff.uni-lj.si

DOC. DR. RENATA NOVAK KLEMENČIČ

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
renata.novakklemencic@ff.uni-lj.si

DR. MONIKA OSVALD

monika.osvald@gmail.com

DOC. DR. MIJA OTER GORENČIČ,

Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, ZRC SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
mija.oter@zrc-sazu.si

ALESSANDRO QUINZI

Musei Provinciali di Gorizia
Piazza Edmondo De Amicis, 2
IT-34170 Gorizia
alessandro.quinzi@regione.fvg.it

KATARINA RICHTER

Rateče 9
SI-4283 Rateče – Planica
katarina.richter9@gmail.com

DOC. DR. KATARINA ŠMID

Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem
Titov trg 5
SI-6000 Koper
katarina.smid@fhs.upr.si

PROF. DR. GUIDO TIGLER

Dipartimento di Storia, Archeologia, Geografia, Arte e Spettacolo
Università degli Studi Firenze
Via S. Gallo, 10
IT-50129 Firenze
guido.tigler@unifi.it

SARA TURK MAROLT

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
SI-1000, Ljubljana
sara.turk@ff.uni-lj.si

PROF. DR. POLONA VIDMAR

Oddelek za umetnostno zgodovino
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Koroška cesta 160
SI-2000 Maribor
polona.vidmar@um.si